

ARCANGELO CORELLI

17. 2. 1653 – 8. 1. 1713

Arcangelo Corelli byl italský hudební skladatel a houslista, který se narodil ve vesničce Fusignano, v dnešní provincii Ravenna nedaleko Bologne. Jestliže současníci se o něm vyjadřovali jako o novém Orfeovi (Barardi), Kryštofovi Kolumbovi v hudbě (Reali), či „skutečném Orfeovi našich dob“ (Gasparini), svědčí to o velkém obdivu, který vzbudil už za svého života. Odpovědět přesně na otázku, z čeho pramenil, není s odstupem několika století celkem jednoduché. Na základě více faktů z jeho života lze tvrdit, že byl osobnost. Byl to člověk zcela oddaný umění, nejen hudbě. Svůj zájem soustředil výhradně do trojúhelníku hudba – výtvarné umění – poezie. Jako hudebník byl Corelli především vynikajícím houslistou. Vzdělání získal v Bologni (kam přišel jako třináctiletý) u Giovanniho Benvenutiho. U prvních opusů si ke jménu připojoval dodatek „Bolognese“ tj. „Boloňan“. Bologna byla v 17. století významným střediskem rozvoje instrumentální hudby – šlechtická hudební akademie v tomto městě byla společenským střediskem aristokracie. V pevně stanovených dnech se bavili členové akademie, scházející se vždy v luxusním a umělecky vybraně vyzdobeném sále, hrou na sólové nástroje a debatami o nástrojové hudbě. Byla to protiváha akademie florentské, zaměřené k hudbě vokální a k opeře.

Většinu svého plodného života (kromě turné po západní Evropě a několika let strávených v Německu, v Mnichově a Heidelbergu – falcký kurfiřt Johann Wilhelm ho dokonce povýšil do šlechtického stavu a udělil mu titul „markýz z Ledenburgu“) Corelli prožil v Římě. Nejdříve vedl chrámový orchestr, později si získal přízeň nejvlivnějších mecenášů. Působil jako houslista v orchestrech římských operních scén (Teatro Capranica), byl vyhledávaným pedagogem a koncertním mistrem souboru švédské královny Kristýny, přezdívané „Pallas nordica“, které věnoval *Triové sonáty, op. 1*. Jejich prostřednictvím pronikl do nejvyšších kruhů římské aristokracie. Jako člen římského literárně-hudebního kroužku Accademia dell'Arcadia se zúčastňoval večerů na slavném Esquiline. Byla to setkání s velkým počtem účinkujících (na jedné slavnosti uspořádané Kristýnou Švédskou vedl 150členný orchestr). Setkávali se zde na jedné straně umělci, jako např. Alessandro Scarlatti, Marcello, Bernardo Pasquini, na druhé straně mecenáši – markýz Francesco Maria Ruspoli, kardinál Benedetto Pamphili či kardinál Pietro Ottoboni, s nímž si byl Corelli velmi blízký. (Bydlel dokonce v jeho kardinálském paláci a měl zde i svoji malou soukromou galerii.) Corelli byl poměrně zámožný, takže jeho sbírka obrazů obsahovala díla takových velkých italských, nizozemských nebo francouzských mistrů jako např. Pietera Brueghela, Nicolase Poussina aj.

Jako vynikající houslista dbal Corelli především o výraz a krásný tón, zatímco technická bravura ho lákala méně. Že právě on je vlastním zakladatelem formy concerta grossa – předchůdce instrumentálního koncertu –, dosvědčuje jihoněmecký mistr Georg Muffat roku 1701. Corelliho

navštěvovalo v Římě mnoho významných hudebníků nejen z Itálie, ale i z daleké ciziny. Jedním z nich byl právě Muffat, který zanechal důležité autentické svědectví o tom, co se dělo v Římě v 80. letech 17. století. Tiskem vyšla první *concerta grossa* až v roce 1714 (**12 Concerti grossi, op. 6**). Corelliho **Concerti grossi** představují vrchol a zároveň syntézu jeho tvorby. Corelli ve svých *concertech grossech* vycházel z triových a sólových houslových sonát, jimž dal vyvážený a definitivní tvar. Vybrousil k dokonalosti spojení absolutně rovnocenných vrchních hlasů v sopránové poloze a generálbasového základu, který corelliovské sonátě dává jasný směr k pozdějšímu užívání harmonické tonality. G. P. Telemann se jednou vyjádřil, že dokonalá triová sonáta je taková, v níž nevíme „který hlas je první a který druhý“.

Dílo Arcangela Corelliho je v poměru k jiným barokním skladatelům početně nevelké: obsahuje 6 opusů po 12 skladbách, tedy celkem 72 skladeb, ovšem vynikající umělecké úrovně. Největší část jeho skladatelského odkazu tvoří sonáty – 48 sonát je triových, 12 sólových. Asi nejproslulejší a dodnes nejhranější Corelliho skladbou je závěrečná **sonáta č. 12** z opusu 5, která se nazývá **La Follia**. Je variací na tehdy populární španělskou Folie d'Espagne.

Corelliho hudba je nejčistší květ italské barokní instrumentální hudby. Je velkolepá a monumentální, hluboce vzrušuje a dojíká. „*V tónech Corelliho smyčců se chvěje lidské srdce, ale zároveň se v nich zrcadlí vzrušená a grandiózní doba stavby skvělých římských chrámů a paláců.*“ (Václav Jan Sýkora).

Corelli zemřel v Římě ve věku nedožitých šedesáti let a je pochován v římském Pantheonu (Santa Maria della Rotonda). Bylo to jeho poslední přání, které mu splnil jeho největší patron, kardinál Ottoboni. Tato pocta byla do té doby vyhrazena pouze významným malířům, sochařům či architektům. Jako projev nejvyšší úcty mu složil svou triovou sonátou **Parnas aneb Apoteóza Corelliho** neméně významný kolega – skladatel François Couperin. Největší význam Corelliho pro dějiny hudby však spočívá v rozvoji formy *concerto grosso*, kterou sice převzal od Alessandra Stradelly, ale dal jí jméno a dovedl ji k formální dokonalosti, takže se stala vzorem pro díla takových skladatelů, jako byl Antonio Vivaldi, Johann Sebastian Bach nebo Georg Friedrich Händel. Nezanedbatelně přispěl k rozvoji hry na housle, a to jak svým vlastním příkladem, tak apoštolskou prací mnoha svých žáků (např. Francesco Geminiani, Pietro Locatelli nebo Francesco Gasparini) po celé osmnácté století.

(Zpracovala: Lucie Lánová)